

Katedra fundamentální a systematické teologie

Katolická teologická fakulta University Karlovy

Posudek vedoucího práce na disertaci

MGR. BC. VERONIKA ŘEHÁKOVÁ

Buditel, historik, apologeta Matěj Procházka (1811-1889)

Předložená disertační práce má celkem 202 započítatelných stran strojopisu, přičemž počet úhozů na stránce vysoce překračuje nároky na normostranu. Z hlediska rozsahu tudíž elaborát splňuje kritéria kladená na tento druh kvalifikační práce.

Zvolené téma i jeho zpracování nemají v historické ani teologické literatuře jakoukoli byť jen vzdálenou obdobu, takže z hlediska novosti přínosů disertace opět zcela vyhovuje. Totéž platí o uplatněné metodě, která je kombinací historicko-badatelské, autorka totiž opravdu přináší nové poznatky na základě prvovýzkumu primárních zdrojů, a analyticko-teologické, když autorka prezentuje a kriticky vyhodnocuje různé tematické okruhy obsažené v díle Matěje Procházky.

Dílo sestává ze standardního úvodu, v němž jsme seznámeni s důvody volby tématu, s aplikovanou metodou, či spíše metodami, konečně s rozvržením díla.

První část je rozčleněná do tří kapitol, které nás seznamují v chronologickém pořádku s jednotlivými etapami Procházka života. Jedná se o první skutečně kritickou biografii tohoto významného moravského buditele, myslitele a publicisty.

Druhá část je věnována nesnadnému úkolu postihnout a vyhodnotit tematicky nesmírně košatou publikační činnost dotyčné osobnosti. Kolegyně Veronika Řeháková nejprve rozebírá nejrůznější literární formy Procházka myšlenkového odkazu, kam patří rovněž básně a různé překlady. Následuje celkově pátá kapitola popisující jeho práci historickou, kde – možná ku překvapení nejednoho čtenáře – vychází najevo Procházka úcta k Františku Palackému i určité limitované souznění s tímto patriarchou moderní české historiografie, pochopitelně provázené odlišnými akcenty nyní kladenými na cyrilometodějskou tradici. Následuje rozbor fundamentálně-teologických spisů a v další kapitole pak apologetického vyrovnávání se s výzvami tehdejší přírodovědy. Zde bych vyzdvihl, že autora objevila řadu studií a článků, které zatím nebyly v souvislosti s tímto tématem zpracovány. Posléze vstupujeme na pole Procházka morální teologie, v níž autorka zcela oprávněně spatřuje z dnešního hlediska nejzastaralejší partii jeho díla. Naproti tomu skutečnost, že Procházka jako jeden z prvních duchovních u nás, ne-li vůbec první katolický duchovní a teolog, odvážně otevřel sociální či dělnickou problematiku již v sedmdesátých letech předminulého století, je třeba hodnotit jako čin vsutku průkopnický.

Ve třetí části se opět setkáváme s absolutní novinkou, totiž se zpracováním tak zvaného druhého Procházkovy života. Dotyčný autor byl již za svého života ctěn a po své smrti mu byla věnována určitá pozornost, ovšem spíše na rovině vzpomínek a nekrologů. Kritický životopis nikdo nezpracoval a jeho dílo analyticky nikdo nevyhodnotil. Opět velmi přínosný je exkurs číslo 1, v němž autorka objevuje doposud netušené myšlenkové souzvučky mezi Procházkou a jeho středoškolským studentem, T. G. Masarykem. Ví se, že Prezident Osloboditel na svého učitele relativně často s nemalou úctou vzpomínal, nikoho ale zatím nenapadlo, že Procházka by mohl mít nějaký vliv na Masarykovy postoje. Oba se věnovali sociální otázce, oba usilovali o rovnoprávnost ženy, oba se snažili o jakousi filosofii, či spíše teologii našich národních dějin, oba kladli nemalý důraz na pohlavní čistotu mládeže, i když určitá odlišnost spočívá v protikladných hodnoceních celibátu ze strany obou zmíněných autorů.

Celkový závěr poměrně výstižně shrnuje dosažené výsledky a představuje výzvu k hlubšímu zájmu o osobnosti Procházkovy typu.

Závěrečné hodnocení:

Práci hodnotím jako vynikající co do novosti tématu, způsobu zpracování i objektivnosti, která je nesporná jak z historického, tak teologického hlediska, a proto ji jednoznačně doporučuji k obhajobě. Je pochopitelné, že pestrá škála teologických témat kladla na autorku opravdu značné nároky, s nimiž se ovšem nesporně vyrovnala se ctí. Mělo by ale být zároveň snadno pochopitelné, že některé segmenty Procházkovy myšlenkového odkazu by si zasluhovaly podrobnější a úzce specializované zpracování. Jedná se zejména o jeho sociální nauku. Zároveň ale platí, že na základě tematicky širokospektrální práce kolegyně Řehákové bude taková další práce mnohem snazší. **Předložená disertace by podle mého soudu měla být publikována jako vědecká monografie.**

24. 8. 2019

Prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D.